

บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา

The role of cultural capital and the community's economic development:
Case study of community in Ban Toon sub-district, Muang district, Phayao province

อัญธิชา มั่นคง¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนของตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ตลอดจนบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา คือ ประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมการจักสานไม้ไผ่ การจักสานผักตบชวา การทำนาแบบดั้งเดิมและการทำนาอินทรีย์ ทุนบุคคลมีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการรวมกลุ่มการสร้างเสริมความเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชน สำหรับทุนเครือญาตินั้นในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเคารพผู้อาวุโส เคารพกฎระเบียบ กติกาของหมู่บ้าน โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ยังเป็นรูปแบบการผลิตในขั้นพื้นฐานและการแปรรูปผลผลิตที่ได้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างง่ายเพื่อใช้ในการดำรงชีพและจัดจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ระบบการจ้างงานยังคงมีการใช้ระบบการลงแขกเกี่ยวข้าวภายในเครือญาติและภายในชุมชน มีการจ้างแรงงานจากชาวบ้านในชุมชนเป็นครั้งคราว

บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลบ้านตूं อำเภอมือง จังหวัดพะเยา พบว่าทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลบ้านตूं ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 คิดเป็นร้อยละ 85.00 โดยประชาชนเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่อง ชุมชนจะสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นอาชีพต่างๆ

การที่จะทำให้ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ ส่งเสริมให้ทุนบุคคล มีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และให้ประชาชนทุกหมู่บ้าน มีส่วนร่วมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านตूं พะเยา

Abstract

The cultural capitals of communities in Ban Toon sub-district, Muang district, Phayao province are tradition and local wisdom in weaving basketry product, weaving water hyacinth, traditional rice cultivation

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

and organic rice cultivation. Human capitals are the local savant, chief of the community who is experienced in group forming and strengthening for the community development. Relationship capital is people in the community respect senior members and respect rules and regulations of the community. The economic structure is still a primary production and preservation for household consumption and community trading. The employment system is still a barter system from people in the family or in the same community. The role of cultural capital in the community economic development in Ban Toon community was rather important with the average value of 4.25 or 85%. Community member mostly agreed that the community will develop sustainably if implementing the local wisdom and develop new careers.

Bringing the cultural capital to help develop community's economics is by promoting human capital to have more role and transfer the education continuously through the local learning center and allow all community members to take part in using the cultural capital together with community development activities; thus, this will create the mutual learning and create the power to drive the community forward to be the strong and sustainable community.

Keywords: the cultural capitals, the community's economic, the local wisdom, Ban Toon sub-district, Phayao

ความเป็นมาของปัญหา

ในช่วงเวลาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน พลวัตของนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีผลต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะกระบวนการที่คนและโครงการพัฒนาทั้งของรัฐและของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมานั้น มีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของชุมชนท้องถิ่นไทยอย่างแยกไม่ออก การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ในปัจจุบัน การศึกษาเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต

ตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของจักรีทิพย์ นาถสุภา (2544) ซึ่งให้เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นส่วนมากมีความเป็นอิสระและค่อนข้างเบ็ดเสร็จในตนเอง ไม่เฉพาะในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ในด้านสังคม สุขภาพ ศาสนาและการปกครองดูแลตนเองด้วย

แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นในประวัติศาสตร์เป็นสังคมที่โดดเดี่ยวและเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ แต่หมายความว่า ชุมชนท้องถิ่นในอดีตอยู่ห่างไกลจากอิทธิพลอำนาจของรัฐ ทำให้อำนาจรัฐไม่มีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากนัก ชุมชนท้องถิ่นต้องพึ่งตนเองในทุกด้าน ส่วนการติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นอื่นนั้น เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดาอยู่แล้ว โดยเฉพาะการติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและเป็นเครือข่ายกันในท้องถิ่น เงินและตลาดมีบทบาทน้อยหรือแทบไม่มีบทบาทเลย ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในอดีตจึงเป็นแบบเบ็ดเสร็จ แม้ว่าในเวลาต่อมาทุนนิยมจะเริ่มคืบคลานเข้าไป แต่จนถึงช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 และแม้ในช่วง 1-2 ทศวรรษหลังจากนั้น ชุมชนชนบทไทยส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้ถูกดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลกสมัยใหม่อย่างเต็มตัว

การพัฒนาทุนทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในการพัฒนาในการพัฒนาคนและสังคมไทยให้สามารถก้าวสู่สังคมความรู้ (Knowledge-Based Society) ได้อย่างรู้เท่าทันท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมโลก เนื่องจากประเทศไทยมีทุนทางสังคมที่ดีอยู่มากมายสามารถนำมาเกื้อกูลให้คนไทยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศไทยโดยเฉพาะการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาซึ่งสังคมมีอยู่มากมายทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยและการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนไทยอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของความสมดุลทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตการศึกษาทุนทางสังคมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าที่มาพร้อมกับ ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าจากผู้ทรงภูมิรู้ ซึ่ง ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547) ได้กล่าวถึงการใช้อย่างไร จากทุนทางวัฒนธรรมก็คือ เป็นคุณค่าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสมดุลพึ่งพาอาศัยกันสร้างสินค้าสาธารณะเพื่อใช้ร่วมกันแทนที่จะเป็นสังคมแห่งการแย่งชิงใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ศิลปะหัตถกรรม งานฝีมือ การแสดง ฯลฯ หรือมีประโยชน์ทางอ้อม เช่น สนับสนุนการท่องเที่ยว การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะ Tacit knowledge ผ่านทักษะและความชำนาญที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งช่วยในการจัดระเบียบทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม และผลงานศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์และวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่วัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ในขณะที่ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติ เป็นต้น (Throsby, 2001) ทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ข้างต้น ถูกจัดว่าเป็น “ทุน” เนื่องจากแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการทำให้การผลิตสินค้าและบริการขยายตัวเพิ่มขึ้นประเทศที่มีวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ อย่างเด่นชัด สามารถผลิตผลงานศิลปะที่แตกต่าง มีความแปลกใหม่และน่าสนใจซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งาน (creativity) ยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมการชกมวย ที่เรียกว่ามวยไทยที่มีลักษณะการต่อสู้ที่แตกต่างจากมวยสากลมีการเรียกชื่อท่าทางการชกแบบต่างๆ อุตสาหกรรมภาพยนตร์สามารถผลิตภาพยนตร์เรื่องต้มยำกุ้งซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อสู้ด้วยมวยไทยออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศและทำรายได้จากการส่งออกเป็นจำนวนมาก

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้วก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

ชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นตำบลอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองพะเยา ซึ่งประกอบด้วย 11 หมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีการนำทุน

ทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์และพัฒนาทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเป็นแหล่งสร้างสรรค์วัฒนธรรมพื้นบ้านอันหลากหลาย รวมไปถึงประเด็นความเชื่อและพิธีกรรมจะสามารถมีบทบาทเป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยพลังศักยภาพของการรวมตัวเป็นองค์กรคนในชุมชนเป็นกลไกการผลิตของระบบเศรษฐกิจได้

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการที่จะศึกษาในประเด็นบทบาทของทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยด้านภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมจะสามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนในบริเวณพื้นที่ ตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มคุณค่าทางสังคมและเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาและชุมชนอื่นๆ ในบริบทที่คล้ายกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนใน

ตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มุ่งศึกษาลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมและโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาและการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาโดยการอ่านและค้นคว้าจากตำราและเอกสารงานวิจัย บทความต่าง ๆ และผลงานทางวิชาการต่างๆหลังจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความรู้ต่างๆผู้วิจัยได้นำความรู้มาใช้ในการดำเนินการวิจัย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative methodology) ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative methods) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจ (Survey research) และกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านตู่และศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนบ้านตู่ ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้อาวุโส/ผู้สูงอายุ และสมาชิกกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ถึงการศึกษาบทบาทของทุนทาง

วัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตำบลบ้านตุน แหล่งข้อมูลคือ ประชาชนในชุมชนตำบลบ้านตุน ทั้ง 11 หมู่บ้าน จำนวน 4,943 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Yamane ได้ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 400 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีรวมพลัง การมีองค์กร มีหน่วยงานที่จัดระบบต่างๆ ในชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจุดรวมในมีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2543) ซึ่ง ประเวศ วะสี (2541) ได้อธิบายว่า “ทุนทางสังคม” เป็นคำที่นำมาใช้ในแง่บวก และลึกลับที่ต่างกันสิ่งที่สำคัญต้องทำความเข้าใจในเรื่องของทุนก่อน คือ ทุน ไม่ได้มีแต่ทุนที่เป็นเงินเท่านั้น แต่มีทุนอื่นๆ อีก เช่น ทุนทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่ง “ทุนทางสังคม” หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนกันทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี ทั้งนี้ทุนทางสังคมเป็นฐานที่ทำให้เศรษฐกิจดี ประเทศใดที่มีทุนทางสังคมมาก ย่อมส่งผลดีต่อการ

พัฒนาประเทศ รวมทั้ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541) เป็นนักคิดอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้ความสนใจและแสดงทรรศนะเกี่ยวกับประเด็นของ ทุนทางสังคม ไว้ว่า ทุนทางสังคมของคนไทย ไม่ใช่มีความหมายเพียงแต่คุณภาพของคนในสังคมที่มีอนามัยดี การศึกษาดี และมีสมรรถภาพในการผลิตคนเท่านั้น คนไทยสังคมมีทุนทางสังคมอีกมากมายเพียงแต่ว่าทุนทางสังคมเหล่านั้นไม่ได้มีโอกาสพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ก้าวหน้าตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชน เป็นทุนที่มีจำนวนมากมหาศาล ที่จะผลักดันการดำเนินการให้ชุมชนและท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งเป็นที่ฝึกหัดการบริหารจัดการของชุมชนและท้องถิ่นสร้างให้ประชาชนสำนึกและเกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนและท้องถิ่น ถ้ามีสังคมที่มีทุนที่สมบูรณ์มั่นคงเพียงพอ เท่ากับเป็นภูมิคุ้มกันให้สังคมไม่องประกอบภาวะวิกฤตทุนทางสังคมที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2543)

ทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศเนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

2. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (Self-sufficient economy) ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ด้วยกันหลาย

ความหมายดังนี้เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือกัน ในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตรต่อเนื่องการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัวเพื่อพอกินพอใช้ และกิจกรรมกลุ่มอาจขยายสู่ระดับชุมชนและภูมิภาค ในอนาคตในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนที่มี สุขและชุมชนมีความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนหรือ เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้ม แข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ พื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนใน ตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีจำนวน 11 ชุมชน ประชากรทั้งหมด 4,943 คน

จากการวิเคราะห์ถึงทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีลักษณะทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังสรุปได้ดังนี้

1. ทุนด้านหัตถกรรม คือ การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น ถังขยะ ช่าง สุ่มไก่ บันได สำหรับปีนต้นไม้ โต๊ะเก้าอี้ กระติบข้าวเหนียว กระเป่าพัด โคมไฟ ซึ่งเดิมทีชาวบ้านได้นำไม้ไผ่มาสานเป็นข้าวของเครื่องใช้ภายในครัวเรือน ต่อมาจึงพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ จำหน่าย การจักสานผักตบชวา ซึ่งบางชุมชนจะมีที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับกว๊านพะเยา ซึ่งมี

ผักตบชวาอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้นำมาล้างทำความสะอาดและตากแห้งนำมาจักสานเป็นผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา

2. ทุนด้านเกษตรกรรม คือ การทำนาแบบดั้งเดิมและการทำนาอินทรีย์ การปลูกหญ้าแฝก การผลิตเตาชีวภาพจากแกลบ การเพาะเลี้ยงด้วงกวาง การเพาะปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง

3. ทุนด้านการท่องเที่ยว ชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่หลากหลาย คือ น้ำตกห้วยแม่ตู่ ดอยหลวง วัดพระธาตุดอยตุง วัดตู่ใต้ (ธรรมาสถาโบสถ์) อ่างเก็บน้ำห้วยตู่ ท่าเรือโบราณ ฟาร์มแกะนกขนาด (นกขนาดเป็นภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ มีความหมายว่าจำนวนมาก) ชุมชนบ้านบัวซึ่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชีวิตชุมชน

4. ทุนทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนตำบลบ้านตู่ มีลักษณะเหมือนกับชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดพะเยา และในภาคเหนือ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีอีกทั้งความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ การใช้ชีวิตเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องของผี สิ่งที่ไม่มองไม่เห็น หรือพิธีกรรมที่สร้างความสบายใจให้กับผู้คนในชุมชนตั้งแต่ความเชื่อในเรื่องของการเกิดจนกระทั่งการเสียชีวิต ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในชุมชนมีความคล้ายคลึงกันทั้ง 11 ชุมชนไม่แตกต่างกันมากนัก

โครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนของตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

สินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การผลิต เป็นกระบวนการเพิ่มคุณค่าหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

(economic utility) ให้กับปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ตัวอย่างของการผลิต ได้แก่ การนำข้าวเปลือกมาผ่านกระบวนการสีเป็นข้าวสาร การเอาด้ายมาทอเป็นผ้าผืน การให้บริการทางการแพทย์ การศึกษา การขนส่ง ฯลฯ ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจด้านการผลิตของชุมชนตำบลบ้านตู่ยังเป็นรูปแบบการผลิตในขั้นพื้นฐานและการแปรรูปผลผลิตที่ได้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างง่ายเพื่อใช้ในการดำรงชีพและจัดจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน อาชีพหลักของชุมชนบ้านตู่ คือ การทำเกษตรกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การทำนาปี ในช่วงฤดูฝนจะมีการเพาะปลูกเริ่มประมาณเดือนมิถุนายนและจะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี หากปีไหนที่มีฝนตกชุกจะมีการทำนาปรังเป็นบางครอบครัว ในช่วงเดือนมกราคม-เดือนมิถุนายนของทุกปีและมีการผลิตสินค้าจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนโดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมมาต่อยอดในการผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว คือ ผักตบชวาและไม้ไผ่ซึ่งมีระยะเวลาในการผลิตสินค้าในช่วงของของเวลาว่างในแต่ละวัน โดยมีการผลิตสินค้าด้วยหัตถกรรม ส่วนการทำนาปีและนาปรังนั้นยังคงมีการใช้ระบบการลงแขกเกี่ยวข้าวภายในเครือญาติและภายในชุมชน มีการจ้างแรงงานจากชาวบ้านในชุมชนเป็นครั้งคราว และมีลักษณะของการผลิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษ ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่ครบวงจรตั้งแต่การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การสีข้าวด้วยโรงสีภายในชุมชน รวมถึงกระบวนการบรรจุหีบห่อข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษซึ่งมีหลากหลายสารพันธุ์

บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความคิดเห็นของประชาชน ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทุนทางวัฒนธรรม

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ชุมชนของท่านสามารถนำวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนมาใช้ในการประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด	4.13	0.46	มาก
2. ชุมชนของท่านสามารถนำเศษวัสดุอุปกรณ์เหลือใช้หรือใช้ไม่ได้แล้วซึ่งมีอยู่ภายในชุมชนมาสร้างเป็นอาชีพหรือใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ	4.23	0.32	มาก
3. ชุมชนของท่านมีการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาพัฒนาเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชน	4.17	0.56	มาก
4. ชุมชนของท่านมีอาชีพความหลากหลายและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องออกไปประกอบอาชีพภายนอกชุมชน	4.20	0.23	มาก
5. ชุมชนของท่านสามารถกำหนดราคาและสามารถต่อรองทางเศรษฐกิจกับพ่อค้าคนกลางได้	4.34	0.48	มาก
6. ชุมชนของท่านมีรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนและสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้	4.29	0.61	มาก
7. ท่านและครอบครัวสามารถนำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นอาชีพและมีรายได้มากน้อยเพียงใด	4.21	0.63	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
9. ครอบครัวของท่านมีฐานะทางเศรษฐกิจทัดเทียมกับเพื่อนบ้าน	4.20	0.37	มาก
10. ท่านเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนของท่าน	4.10	0.52	มาก
11. ท่านคิดว่าทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนของท่านมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้	4.24	0.46	มาก
12. ชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นอาชีพต่างๆ	4.51	0.71	มากที่สุด
13. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาด้านต่างๆ รวมไปถึง ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนสามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน	4.35	0.58	มาก
14. ชุมชนของท่านมีระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่วนหนึ่งมาจากการนำเอาภูมิปัญญาในด้านต่างๆมาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการ	4.48	0.49	มาก
รวม	4.25	0.50	มาก

จากตาราง พบว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลบ้านตุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.50) โดยประชาชนเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่อง ชุมชนจะสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากนำภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นอาชีพต่างๆ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.71) และประชาชนมีความคิดเห็นน้อยที่สุดในเรื่อง แหล่งท่องเที่ยวและสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนของท่านสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อสินค้าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.56)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรคให้กลายเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ผู้สนับสนุนที่จะทำให้เกิดการพัฒนาได้นั้น คือ องค์การภาครัฐในระดับต่างๆ ทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรภาคเอกชน จะต้องร่วมมือกันแบบบูรณาการต้องทำงานแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสานงานกัน ไม่ใช่ขาดการประสานงานเช่นในปัจจุบัน นอกจากนั้นคนในชุมชน ตลอดจนผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการเรียนรู้ การจัดการองค์ความรู้ในงานของตนเอง ซึ่ง Wasko & Faraj (2000) ได้อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กร ซึ่งการจัดการความรู้ คือ การค้นพบ การแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการได้มาซึ่งองค์ความรู้ในความรู้ที่กระจ่างชัดโดยผู้เชี่ยวชาญหรือการนำความรู้ที่มีอยู่ในคน เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็คือวิถีทางที่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ

การพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งท้องถิ่นจะสามารถพัฒนาได้หากรัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาจากฐานรากอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2555) ที่ว่าการพัฒนาประเทศกลายเป็นการพัฒนาจากส่วนกลาง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
ธนาคารแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยต่างๆ ภูมิภาค
รักษาความสงบและเรียบร้อย ท้องถิ่นแทบจะสูญพันธ์
ถูกวาทกรรมเรื่องชาติ รัฐเทคโนโลยีในแคว้นกลาง
กระหน่ำจนอ่อนปวกเปียก หนึ่งในๆ ระยะเวลา 5 ปีมานี้
ยังโดนธรรมภิบาลผสมโรงวิจารณ์ด้วย ต่อมาถูก
กระแสวิจารณ์พวกสืบสายเลือด-สกุลผูกขาดท้องถิ่น
กระแทกซ้ำ ส่วนข้อวิจารณ์ที่ว่า ท้องถิ่นและประชาชน
ยังไม่พร้อม ก็เป็นวาทกรรมถาวรทีเดียว ช่วยปิดบัง
ศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และผล
การศึกษาที่ว่า พุนทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนา
เศรษฐกิจของชุมชนได้ ทำให้ชุมชนมีรายได้และมีความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งยังทำให้ครัวเรือนในชุมชนมี
ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีความอบอุ่นมากขึ้น
สอดคล้องกับผลการศึกษาของตุนพล บันธิวน (2552)
ซึ่งพบว่าการรวมกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนสามารถเพิ่ม
รายได้ให้แก่ประชาชนจากการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ใน
ท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและรับ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งประชาชนในชุมชน
สามารถพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับชัยันต์ วรธนะภูติ
(2541) ที่ว่าวิถีชีวิตที่พบในชุมชนท้องถิ่น ในบ้านเมือง
และจากการศึกษายังสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นที่
มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างศรัทธาและความ
เชื่อมั่นให้กับลูกบ้านจะทำให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็ง
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของ
ชุมชนท้องถิ่นนั้น สอดคล้องกับงานเขียนเรื่อง ชุมชน
ท้องถิ่นจัดการตนเอง สู่อารยวิถีประเทศไทยจากฐานราก
(สุภาพคนไทย, 2557) ซึ่งสรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัย
ที่จำเป็นสำหรับการจัดการชุมชนท้องถิ่น เช่นเดียวกับ
การจัดการในระดับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ผู้นำใน
ชุมชนท้องถิ่นนั้นมีหลายระดับทั้งที่เป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการ ถ้าผู้นำมีบทบาทสูงมากในการ

ขับเคลื่อนคนและงานไปสู่เป้าหมายด้วยการทำงาน
หนัก โปร่งใส มีวิสัยทัศน์ เป็นธรรมและมีความอดทนสูง
ทุ่มเท มีความเสียสละและยึดหลักการทำงานด้วยความ
โปร่งใส จะทำให้สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือเป็น
อย่างดี

ผลการศึกษาบพาทของพุนทางวัฒนธรรมใน
การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชน มีการใช้พุน
ทางวัฒนธรรมตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ
เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนที่
หลากหลาย แต่ที่เห็นได้ชัดคือการใช้พุนทางวัฒนธรรม
ในด้านการรวมกลุ่ม ที่เห็นได้เด่นชัดคือการรวมกลุ่ม
ผลิตสินค้าและบริการของชุมชนหมู่ที่ 4 บ้านบัว ที่เป็น
เช่นนี้เป็นเพราะว่า การรวมกลุ่มเป็นกระบวนการเริ่มต้น
ของการแก้ไขปัญหาของชุมชน เมื่อเกิดปัญหาของ
ชุมชนขึ้น การรวมกลุ่มในอดีตจะเป็นการช่วยเหลือ
เกื้อกูลซึ่งกันและกันทั้งด้านแรงงาน เช่น การลงแขก
เกี่ยวข้าว การร่วมมือร่วมแรงช่วยกันปลูกสร้างหรือต่อ
เติมบ้านพักของคนในชุมชน การรวมกลุ่มโดยอาศัย
ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อในการดำเนินกิจกรรม
ร่วมกันจะมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและผู้นำกลุ่มหรือ
องค์กรในชุมชนเพื่อปรึกษาหารือและนำไปสู่การปฏิบัติ
และแก้ไขปัญหาด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน
สอดคล้องกับวารุณี พงษ์ภิญโญ (2545) ได้วิจัยเรื่อง
ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลลำราญ อำเภ
เมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการ
ดำเนินกิจกรรมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านสร้างความ
เข้มแข็งให้กับชุมชนพบที่เด่นชัดคือ กระบวนการ
รวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีจุดประสงค์เดียวกัน และการ
ตั้งคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อบริหารจัดการ
กันเองภายในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบล บ้านต้นอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีความหลากหลายเป็นทุนที่เกิดขึ้นมาจากทรัพยากร ที่สะสมอยู่ในระบบ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ก่อให้เกิดรายได้และสามารถอนุรักษ์ทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนได้

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลบ้านต้น ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านการค้า ด้านการจ้างแรงงาน และด้านการใช้จ่ายและการดำรงชีพ มีการผลิตสินค้าในครัวเรือน ผลิตเพื่อนำไปใช้ในครัวเรือนและการนำเอาปัจจัยการผลิตเข้าสู่กระบวนการเพิ่มคุณค่าหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic utility)

การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสืบค้นถึงทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนมีอยู่เพื่อจะได้นำไปบรรจุในวาระในการวางแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละชุมชนมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างหากัน หากมีการดำเนินนโยบายตามสภาพความเป็นอยู่และตรงกับความต้องการของชุมชน จะทำให้นโยบายนั้นเกิดผลดีกับประชาชนได้มากกว่า

2. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรให้ความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนา ที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจากฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ทุนในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

3. การที่จะทำให้อำเภอเมืองมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ ส่งเสริมให้บุคคลมีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และให้ประชาชนทุกหมู่บ้าน มีส่วนร่วมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในประเด็นเรื่องของการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในแต่ละชุมชนให้มีความสวยงาม สะดุดตา ทันสมัยเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว

2. ควรมีการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มอาชีพไปสู่การพัฒนาให้เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3. ควรมีการศึกษาในประเด็นการนำทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมไปเพิ่มมูลค่าด้านเศรษฐกิจ

4. ควรมีการศึกษาถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละด้านไปพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อสังคม, สำนักงาน. (2543). **แผนชุมชนพึ่งตนเอง**. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). **แนวคิดเศรษฐกิจ ชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิดิทรรศน์.
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2541). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. ใน เอกสารประกอบการอบรมการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนา อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (หน้า 93-138). ชลบุรี : โครงการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพา
- دنول ปันธินวน. (2552). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา อำเภอสี จังหวัดลำพูน**. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). **ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่**. พิษณุโลก : คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2541). **ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.

ประเวศ วะสี. (2541). **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

วารุณี พงษ์ภิญโญ. (2545). **ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเลย.

สุขภาพคนไทย. (2557). **ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองสู่การปฏิรูปประเทศจากฐานราก**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2555). **การกระจายอำนาจสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นและสังคม**. นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูป (สปร.)

Throsby, C.D. (2001). **Economics and culture**. Cambridge : Cambridge University Press.

Wasko, M. and Faraj, S. (2000). **It is What One Does: Why People Participate and Help Others in Electronic Communities. of Practice**. Journal of Strategic Information Systems, 9(2-3), 155–173